

ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ІВАНА ФРАНКА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЦІННІСНОЇ
СФЕРИ ДІТЕЙ З ПОВНИХ СІМЕЙ ТА ШКІЛ
ІНТЕРНАТІВ**

Курсова робота
студентки 37 групи
заочної форми навчання
соціально-психологічного факультету
Литвиненко Анни Миколаївни

Науковий керівник: Кирильчук І.М.

ЖИТОМИР 2009

Зміст

Вступ.....	2
Розділ I. Проблема цінностей і ціннісних орієнтацій особистості у вітчизняній та зарубіжній літературі.....	5
1.1. Поняття ціннісних орієнтацій особистості.....	5
1.2. Місце ціннісних орієнтацій в утвердженні життєвих пріоритетів старшокласників.....	8
РОЗДІЛ II. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ ЦІННІСНІХ ОРІЄНТАЦІЙ СТАРШОКЛАСНИКІВ З ПОВНИХ СІМЕЙ ТА ЗІ ШКІЛШТЕРНА ТІШ.....	11
2.1. Організація дослідження.....	11
2.2. Результати дослідження ієрархії цінностей старшокласників.....	12
2.3. Результати дослідження усвідомлюваності старшокласниками рівня сформованості своїх життєвих цілей.....	17
2.4. Результати дослідження типу універсальних цінностей.....	19
Висновок.....	21
Список використаної літератури.....	24
Додатки.....	27

Актуальність теми. Трансформація соціально-економічних умов життя українського суспільства неоднозначно позначилась на функціонуванні сім'ї як виховному інституті, породила виникнення нових проблем, пов'язаних з втратою таких загальнолюдських вартостей як родина, рід, батьківство, материнство, що спричинило значне зростання кількості сиріт при живих батьках та неповнолітніх, позбавлених батьківського піклування. Виховайша таких дітей в умовах закладів інтернатного типу, при відсутності змалку адекватних зразків соціорольової поведінки негативно позначається на характері становлення ідентичності дітей, засвоєнні ними ролей і обов'язків чоловіків і жінок в сім'ї та суспільстві, що у сукупності виокремлюється гостроактуальною проблемою вікової та педагогічної психології.

Діти-сироти залишаються однією з найбільш соціально занедбаних і найменш психологічно захищених спільнот нашої країни, а сирітське середовище акумулює в собі найскладніші проблеми психологічного, соціального становлення особистості чоловіка та жінки. Звуженість соціального оточення в інтернатних закладах, брак соціально-адекватних моделей статевої поведінки, недостатня психолого-педагогічна підготовленість вихователів до роботи з депривованими дітьми створюють несприятливі умови для розвитку у них психологічної готовності до самостійного життя та створення сім'ї.

Аналіз наукової літератури з питань соціалізації дітей в умовах депривації дає підстави стверджувати, що на даний час проблема підготовки до створення сім'ї, а отже, і соціальної адаптації вихованців закладів інтернатного типу є недостатньо розробленою. Зазначимо, що в працях Я.Гошовського, І.Дубровіної, Н.Карасьова, В.Мухіної, Л.Осьмак, А.Прихожан, А.Рузької, О.Сухоленої, В.Толстих, Т.Юферевої частково висвітлена специфіка психічного та особистісного розвитку депривованих підлітків. Проте спеціальних досліджень, метою яких було б комплексне вивчення усіх аспектів ціннісної сфери вихованців загальноосвітніх шкіл-інтернатів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, раніше не проводилось.

Звідси випливає значущість теми курсової роботи.

Мета - виявити особливості ціннісних орієнтацій у старшокласників з повних сімей та шкіл-інтернатів.

Об'єкт дослідження - ціннісні орієнтації особистості.

Предмет дослідження - тип сім'ї, ієрархія цінностей, рівень усвідомленості і відповідальності за досягнення життєвих цілей, типу універсальних цінностей.

Гіпотеза дослідження - існують відмінності в системі ціннісних орієнтацій старшокласників в повних сім'ях та шкіл-інтернатів: старшокласники зі шкіл-інтернатів більшою мірою орієнтовані на цінності соціальної успішності і тип універсальних цінностей - самостійність, а старшокласники з повних сімей на цінності автономності і ціннісний тип влади. У старшокласників з повних сімей і шкіл-інтернатів досить високий рівень усвідомленості і відповідальності за досягнення життєвих цілей.

Для досягнення поставленої мети були висунуті наступні завдання;

1. Виконати аналіз психологічної літератури, присвяченої проблемам дослідження впливу родинного виховання на формування структури ціннісних орієнтацій старшокласників.

2. Провести вивчення ієрархії ціннісних орієнтацій старшокласників з повних сімей та зі шкіл-інтернатів

3. Вивчити рівень усвідомленості і відповідальності за досягнення життєвих цілей у старшокласників з повних сімей та зі шкіл-інтернатів.

4. Виявити тип «універсальних цінностей» старшокласників з повних сімей та зі шкіл-інтернатів.

5. Виконати порівняльну характеристику особливостей ціннісних орієнтацій у старшокласників з повних сімей та зі шкіл-інтернатів.

Методологічна база дослідження. В процесі роботи був використаний комплекс методів, спрямованих на перевірку висунутої гіпотези і вирішення поставлених завдань, а саме:

- аналіз і узагальнення літератури з проблеми дослідження, психологічних досліджень ціннісних орієнтацій дітей, вивчення впливу сім'ї на формування ціннісних орієнтацій старшокласників;

- методика «Ціннісні орієнтації», розроблена М. Рокичем, тест «Усвідомленість життєвих цілей», автор Е. Карапешта, опитувальник Ш. Шварта;

- порівняльний аналіз даних;

- методи статистичної обробки результатів.

Розділ I. Проблема цінностей і ціннісних орієнтацій особистості у вітчизняній та зарубіжній літературі

1.1. Поняття ціннісних орієнтацій особистості

У житті людини цінності відіграють дуже важливу роль. Це пояснюється тим, що повноцінний моральний вибір, твердість моральних позицій особистості, здатність «вийти» за межі безпосередньої необхідності передбачають наявність загальної основи для самоствердження людини як творчої особистості. Такою основою виступають цінності, що виражають моральну орієнтованість і ціннісний сенс поведінки людини [2].

Цінності набувають соціального сенсу, реалізуються і справляють вплив на свідомість і поведінку особистості лише в тому разі, якщо вони глибоко усвідомлюються і сприймаються особистістю як ціннісні орієнтації в світі людських потреб і, передусім, моральних. Становить інтерес висловлювання С. Л. Рубінштейна з цього приводу: «Те, що як предмет, котрий стає потому метою діяльності, спонукає людину до дії, має бути значуще для неї: саме здійснюване в дії ставлення до того, що значуще для суб'єкта (і що через це стає для нього переживанням), є джерелом, яке породжує дію,— його мотивом і тим, що надає йому сенсу для суб'єкта. При цьому особистісна значущість тієї чи іншої можливої мети для людини, як суспільної, зумовлена й опосередкована її суспільною значущістю» [25].

Саме в цьому разі цінності виступають своєрідним «локатором», спрямованим у певному ракурсі для знаходження ціннісного сенсу в моральному виборі. Таким чином, ціннісну орієнтацію можна уявити як «здатність моральної свідомості постійно в найрізноманітніших ситуаціях спрямовувати помисли й дії людини на досягнення тієї чи іншої моральної цінності» [25[^]].

Проблемі ціннісних орієнтацій присвячені роботи багатьох зарубіжних дослідників. Важливе значення категорія «ціннісні орієнтації» має в системі Г.Парсонса. Автор виділяє у своїй «теорії дії» основні поняття: «ситуація»,

5

«діяч» та «орієнтації». Ціннісні орієнтації в теорії Г.Парсонса виконують інтегративну функцію, поєднують у єдине ціле всі процеси, що відповідають за досягнення мети як ідеалу в соціальній системі [24].

В даний час у дослідженні ціннісних орієнтацій в закордонній соціальній психології та соціології спостерігаються дві основні тенденції:

1) спроби побудови узагальнених теорій структури та функціонування ціннісних регуляторів поведінки особистості (М.Рокіч);

2) дослідження ціннісних орієнтацій набуло прикладного характеру у тому сенсі, що блок ціннісних орієнтацій став майже обов'язковим компонентом кожного соціально-психологічного й соціологічного дослідження. Особливо чітко це виявляється в дослідженнях проблем молоді та освіти [2,7].

Аналізуючи ціннісні орієнтації, як елементи психіки особистості, багато психологів вважають, що необхідно враховувати взаємозв'язок ціннісних орієнтацій з такими особистісними утвореннями як настановлення, ставлення, особистісний смисл, спрямованість особистості.

У дослідженнях встановлено, що змістово-значеннєві характеристики системи ціннісних орієнтацій залежать від цінностей суспільства і віддзеркалюють загальну спрямованість особистості. Успішне формування особистості студента як майбутнього вчителя можливе на основі комплексу ціннісних орієнтацій, що опосередковують, зумовлюють навчання та професійну підготовку старшокласників.

Схематично місце ціннісних орієнтацій в структурі особистості може бути представлено таким чином (див. рис. 1.1).

ОСОБИСТІСТЬ

Психічні процеси

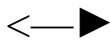
Психічні стани

Психічні властивості

4—▶

Психічні новоутворення

Особистісні

Ціннісні

ЦІННОСТІ

орієнтації

орієнтації

Відношення до людей і природи

Соціальні ролі

Соціальні позиції

Соціальні установки

Рис. 1.1. Місце ціннісних орієнтації в психологічній структурі особистості

в схемі виділено місце цінностей, ціннісних орієнтацій і особистісних орієнтацій як окремих щаблів особистості людини, тому що синонімічне тлумачення цінностей та ціннісних орієнтацій і розуміння останніх як особистісних, не виключає думки деяких дослідників, що поряд з позитивними можуть існувати й негативні цінності, своєрідні цінності-вади. Але, якщо в цінності головне - спрямованість на соціальний прогрес і розвиток людини відповідно до її призначення (покликання), то вона не може бути негативною за своїм значенням, а відповідно й ціннісні орієнтації є виключно позитивними утвореннями [12].

Ціннісні орієнтації, виконуючи функцію відбору, мають суттєвий вплив на функції цілепокладання, прогнозування, планування, самоорганізації, контролю і корекції, комунікації. Вони є чинником, що регулює і частково детермінує мотивацію. Ціннісні орієнтації є специфічним результатом, якого можна досягти в майбутньому, тобто вони виконують і системотвірну функцію в структурі цілісної людини, і функцію цілеспрямованості її поведінки. У психологічному плані вони виступають у вигляді принципової спрямованості на життєві цілі й конкретні ідеали. Якщо цінності є психологічною підставою рішень про сенс життя, то ціннісні орієнтації визначають шляхи його реалізації.

1.2. Місце ціннісних орієнтацій в утвердженні життєвих пріоритетів старшокласників

Ціннісні орієнтації мають велике значення для розвитку особистості, оскільки засвоєний життєвий досвід, який пройшов крізь призму внутрішнього світу особистості, оцінюється, критично переробляється нею і переходить у дійсну позицію, умову самореалізації.

Як акумулятор індивідуального досвіду, механізми ціннісних орієнтацій надають діяльності і поведінці людини особистісного сенсу, який розкривається через спрямованість на задоволення найбільш фундаментальних потреб у праці, творчості та ін [9].

Разом з тим, прагнення особистості до реалізації цих потреб перебуває в єдності з потребою у реалізації своєї індивідуальності. Ці дві тенденції людської особистості взаємопов'язані і нерозривні. Якщо ж інтереси і потреби особистості недостатньо враховані, вона діє на примітивному рівні, щоб уникнути санкції.

Отже, зацікавленість старшокласників процесами і результатами навчальної діяльності забезпечується не окремими фрагментами, заходами, а якісною організацією всіх компонентів навчально-виховного процесу у школі: цільового, стимулюючого, мотиваційного, оцінно-результативного. Тому спрямованість молоді на реалізацію потреб формує ціннісні орієнтації. Останні ж формують стиль життя особистості, який проявляється у її активності.

Тому цілком очевидно, що між системою цінностей і стратегією виховання існує взаємозалежність. Цінності визначають зміст виховання, а

8

виховання прагне прищепити віру у прийнятті цінності. І, власне, в цьому значенні стосовно стратегії система цінностей є визначальною, життєдайною.

У процесі навчання у кожного старшокласника формується система індивідуального ставлення до культурних надбань. Його неідентичність визначається не тільки соціальною належністю, але й різноманітним усвідомленням цих цінностей. Спрямованість свідомості й поведінки молодих людей на певні моральні та гуманістичні цілі й установки вивляється в ціннісних орієнтаціях їх світогляду, і як саме поняття "цінності" відбиває етичний бік відношення людини до світу. Але це не просто набуття знань, але й переживання, в яких концентрується впевненість людини в істинності поглядів, які вона поділяє. Тому загальний напрямок ціннісних орієнтацій, ядро його життєвої позиції, становить переконання. Вони є основою духовного світу людини, формують суспільно-політичну позицію, критерії та оцінки своїх вчинків, бажань. Як наслідок, наявність переживання несумісна з пасивним спогляданням світу. Чим більша переконаність особистості, тим активніша її життєва позиція. Ціннісні орієнтації настільки усвідомлюються особистістю, наскільки світогляд адекватно відображає дійсність і на цій підставі обґрунтовує реальні, відповідні закони розвитку природи і суспільства ідеалами людини і шляхи їх досягнення.

Отже, особистісний підхід передбачає інтелектуальний і духовний розвиток старшокласників через сприйняття, усвідомлення і осмислення загальнолюдських цінностей, формування мотивацій, творчої діяльності й самореалізації

особистості. Тому ставлення до вихованців, на наш погляд, повинне будуватися на сприйнятті їх як вільних особистостей, які розвиваючись будуть здатні робити самостійний вибір цінностей у майбутньому.

Отже, ми можемо зробити висновок, що тлумачення сутності поняття цінності в системі ціннісних орієнтацій відбиває важливі елементи у структурі особистості, знання яких є значущим для самовизначення життєвих етапів та цілей.

Особливості динаміки ціннісних орієнтацій виступають одним з найбільш важливих психологічних механізмів формування особистості. Таким чином, особистість характеризується індивідуальними особливостями емоційного реагування, стилю переживання, своєрідністю почуттів, свідомості, думок стосовно тих чи інших обставин життя та самовизначення в ньому. Вони віддзеркалюють систему суспільно-значущих цінностей особистості і завдяки цьому виступають як механізм саморегуляції поведінки, вибору життєвих цілей людини і таким чином служать з'ясуванню причин її вчинків та дій.

Доцільними вважаються питання диференціації ціннісних орієнтацій з погляду мети, завдань, в яких є та або інша цінність. З цієї позиції у ціннісних орієнтаціях виділяють два класи: цінності-цілі (термінальні цінності) та цінності-засоби (інструментальні цінності) (М. Рокич, В.О. Ядов та ін.). Термінальні цінності визначають основну мету, довготривалі перспективи, суть життя, усталені суспільні еталони. Інструментальні цінності визначають шляхи та інструменти у досягненні цілей. Основними показниками сформованості ціннісних орієнтацій є їх зміст, ієрархія, що характеризує рівень зрілості особистості старшокласника.

9

РОЗДІЛ II. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТАРШОКЛАСНИКІВ З ПОВНИХ СІМЕЙ ТА ЗІ ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ

2.1. Організація дослідження

База проведення дослідження: гуманітарна гімназія №5 м. Коростишева та спеціалізована школа-інтернат №4 для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування м. Коростишева.

Вибірку склали 30 чоловік з повних сімей і 30 зі школи-інтернату, всього 60 чоловік.

О	,7	,5	,9	,3	4,2	,4	,23	.30	,93	0,8	2,0	0,3	3,2	,70	,80	3.4	3,	,3
	0	7	7	0	7	7				7	7	7	3			0	60	0

I

0,	,9	,6	,0	,0	3,6	,9	,08	,07	,93	0,8	1,4	0,2	2,9	,25	,52	3.3	2,	,6
00	0	0	3	7	3	7				5	7	0	7			5	87	0

i

a

З таблиць 2.1., 2.2. видно, що для старшокласників зі шкіл-інтернатів найвищий ранг мають такі цінності як «краса природи і мистецтва», «продуктивне життя», «розваги», «щастя інших», «творчість», із засобів досягнення цілей: «високі запити», «старанність», «непримиренність до недоліків в собі і в інших», «раціоналізм», «широта поглядів», «ефективність в справах».

Досить високий ранг займають «пізнання» і «розвиток». Тож вони орієнтовані на цінності соціальної взаємодії, соціальну успішності, прагнуть до індивідуальної самореалізації («розвиток», «пізнання», «продуктивне

11

життя», «творчість»). Вони вимогливіші і до себе і інших, для них важливі дисциплінованість, уміння зрозуміти іншу точку зору, бажання поважати інші смаки, звичаї, звички, уміння тверезо та логічно мислити, приймати обдумані і раціональні рішення, працьовитість, продуктивність в роботі.

Таблиця 2.2

Зведена таблиця показників ціннісної сери старшокласників (інструментальні цінності)

ся	о	о	о	"Е	Е	и	Е		а	а		Е
в				•		л	о		Ч	с	о	п
о						г		и	е	о.		
о	о	а	"о	•					§		с	
о		а			§	В			а			Ш
					О			•	Н			
						с						
						к						

i	o	,59	,67	3,1	.53	1,2	0,6	3,9	,67	,70	,83	,97	.57	,8	0,3	0,6	,93	2,4	0,0
				7		3	0	3					3	0	0		3	3	

o	,20	,53	4,7	.77	2,9	,83	3,5	.03	,23	0,7	,43	.00	,8	,50	1,3	,27	0,8	,80
			3		0		7			7			3		0		7	

I

0,0	.39	,60	3,9	.65	2,0	,22	3,7	.85	,47	,80	,20	,78	,8	,40	0,9	.60	1,6	,92
0			5		7		5						3		5		5	

Старшокласники зі шкіл-інтернатів прагнуть до переживаїшя прекрасного в природі і в мистецтві, до творчої діяльності і мріють про ш,астя інших: про добробут, розвиток і вдосконалення інших людей, всього народу, людства в цілому. Також вони націлені на розваги. Причиною цього може бути нестача уваги та організованого дозвілля старшокласників.

Найменш вираженими у старшокласників зі шкіл-інтернатів є такі цінності як «здоров'я», «наявність хороших і вірних друзів», «чесність», «вихованість». Можна передбачити, що труднощі, що виникають в соціальній взаємодії старшокласників, пов'язані з нестачею правдивості, щирості, «хороших манер», відомо що дані якості прищеплюються в сім'ї.

12

представлені показники по двох вибірках свідчать про незначні відмінності у виборі пріоритетних цінностей між старшокласниками з двох груп. У старшокласників з повних сімей до вищеперелічених значимих ціннісних орієнтацій додається цінність «життєва мудрість», а з цілей засобів - «раціоналізм», яка

знижується по рангу. Це говорить про те, що окрім спрямованості на відчуття прекрасного, творчість, розвагу і соціальну успішність, їх характеризує вибір цінності, що має загальнолюдську значущість, що дає особисте щастя, зрілість думок, здоровий глузд, що досягається життєвим досвідом. Їх вчинками керує життєва мудрість, а не раціональне, логічне мислення.

У групу найменш виражених цінностей додаються «цікава робота», «кохання», «акуратність», «життєрадісність», «освіта». Низький ранг цінності «цікава робота» вказує на несформованість професійної спрямованості учнів. Помітним є протиріччя: старшокласники хочуть добитися «продуктивного життя, але не розуміють, як важлива для цього освіта.

При проведенні дослідження дітям ставили питання: «Що таке кохання?», «Що означає духовна близькість?». Зазначимо, що вказані питання викликали труднощі у обох групах досліджуваних, це свідчить про не сформованість абстрактного мислення, про відсутність уявлення про деякі поняття, які відносяться до соціального життя людини, про незначний життєвий досвід. Це відображає специфіку віку, що характеризується динамікою, у тому числі і життєвих цінностей.

Загальні показники по обох вибірках представлені на рис. 2.1.

У старшокласників в повних сім'ях цінності «життєва мудрість», «свобода», «незалежність», «терпимість» займають високі ранги порівняно з показниками старшокласників зі шкіл-інтернатів, в останніх найбільш значимою є «цікава робота». У повних сім'ях старшокласники прагнуть до ^, самостійності, незалежності в думках і вчинках, діяти рішуче; цінують терпимість до поглядів і думок інших, уміння прощати іншим їх помилки;

13

орієнтуються на зрілість думок і здоровий глузд, що досягаються життєвим досвідом. Це говорить про гнучкість і терпимість по відношенню до оточуючих, хоча вони, як і всі старшокласники, бажають вирватися з-під опіки дорослих, і швидше стати самостійними. А у старшокласників зі шкіл-інтернатів наявне прагнення бути соціально успішними.

16,00 1 14,00 12,00 10,00

8,00

6,00

4,00

2,00

0,00

п г

лЛ

яЯ

І - Повні сім'ї □ - Школа-інтернат І - Разом

то 5 :2 «о ^ « 3= о о = ш

"І СІ то ^ ст^ О ~

ся-го^а, Ь->- і-і^ к-Ої ,, с-т ^ то ;f ^ ^

^ _ = °

о і_ о

со ° <ціас:с^ о.<и н- О ^го тм о а> са-з: то то л со

•< ^^1- . - а> = "сі ,,Б-т«-> то л о

. со

а> о.

а> Ье о

ііоіо .-з-<и

• "з: го = 3-о°смто^о'^І-^ . 3^^о-^-Сі.- .то

.о»

ш со

азоо

со

о-Ь- со

2 з: то І- о s ^а: ^

ж з: з: з: о =:_«>

о то о о с: то о

х ш х =^а>^=f^CL.

со о з"C> -2 ^азіг)^

то « сс

" то от«->ш . <он

^ ^ ^"__^

со . 1^

оо .Г-

Рис. 2.1. Загальні показники за методикою Рокича серед обох груп

старшокласників

Ці показники підтверджуються даними, отриманими в результаті статистичної обробки даних по І-критерію Стьюдента,

який використовувався для виявлення достовірності відмінностей в ціннісних орієнтаціях між групами старшокласників з повних сімей та зі шкіл

15

інтернатів (див. табл. 2.4.) Виявлений позитивний кореляційний зв'язок цінностей «життєва мудрість», «свобода», «незалежність і «терпимість». Вони є значимішими для старшокласників з повних сімей. Для учнів зі шкіл-інтернатів перераховані цінності падають по рангу, а ранг «цікава робота» збільшується.

Таблиця 2.4.

Показники різницевого порівняння між старшокласниками з повних сімей та зі шкіл-інтернатів по і-критерію Стюдента

	I- критерій Стюдента	Різниця між середнім арифметичним досліджуваних груп
Термальні цінності		
1. Активне діяльнісне життя	-0,343	-0,400
2. Життєва мудрість	-3,839	-4,067
3. Здоров'я	-0,108	-0,133
4. Цікава робота	2,247	2,467
5. Краса природи, мистецтва	1,123	1,267
6. Любов	0,876	1,000
7. Матеріально забезпечене життя	0,214	0,300
8. Наявність хороших і вірних друзів	-1,638	-1,533
9. Суспільне визнання	0,000	0,000
10. Пізнання	0,030	0,033
11. Продуктивне життя	1,061	1,200
12. Розвиток	0,322	0,333
13. Розваги	0,558	0,533
14. Свобода	-2,489	-3,100
15. Щасливе родинне життя	0,394	0,567
16. Щастя інших	0,084	0,100
17. Творчість	1,322	1,467
18. Упевненість в собі	-0,495	-0,600

Інструментальні цінності		
1. Акуратність	-0,292	-0,386
2. Вихованість	-0,096	-0,133
3. Високі запити	1,378	1,567
4. Життєрадісність	0,181	0,233
5. Старанність	1,334	1,667
6. Незалежність	-1,935	-2,767
7. Непримиренність до	-0,337	-0,367
недоліків в собі і інших		
8. Утворена	0,271	0,367
9. Відповідальність	-0,376	-0,467
10. Раціоналізм	1,469	1,933
11. Самоконтроль	0,387	0,467
12. Сміливість в	0,392	0,433
обстоюванні своєї думки, поглядів		
13. Тверда воля	0,000	0,000
16		
Продовження табл. 2.4.		
14. Терпимість	-1,882	-1,800
15. Широта поглядів	0,553	0,700
16. Чесність	-0,585	-0,667
17. Ефективність в	-1,427	-1,567
справах		
18. Чуйність	-0,173	-0,233

Знак (+/-) набутого значення визначає сутність виявлених відмінностей: негативний - приріст, а позитивний - убування значення показника в досліджуваній групі старшокласників.

2.3. Результати дослідження усвідомлюваності старшокласниками рівня сформованості своїх життєвих цілей

Виходячи із завдань дослідження проведено обстеження учнів по тесту на вивчення «Усвідомленості життєвих цілей» автор Е.А. Карапешта (див. дод. 1). Тест в цілому сприяє усвідомленню особою рівня сформованості своїх життєвих цілей, можливого протиріччя між глибиною життєвих цілей і способами використання вільного часу і допомагає вибрати напрям подальшого самоудосконалення особистості.

Таблиця 2.5.

Показники рівня усвідомленості і відповідальності за досягнення життєвих цілей у старшокласників з повних сімей та зі шкіл-інтернатів

Показники	Повні сім'ї		Школа-інтернат		
	Сім'я/школа-інтернат	Усвідомленість (бали)	Відповідальність (бали)	Усвідомленість (бали)	Відповідальність (бали)
23 старшокласники (38,3%)	38,3%/3	1	1	1	1
5 старшокласників (8,3%)	8,3%/13	1	2	1	2
1 старшокласник (3,3%)	3,3%/1,6%	2	2	2	1

За результатами представленої таблиці 2.5. в повних сім'ях 23 старшокласники (38,3 %) мають показник 1-1. У досліджуваних даної групи різносторонні інтереси, чітке уявлення про те, що означає жити цікаво, у них певна мета в житті, до якої вони йдуть досить рішуче, але ці старшокласники віддають перевагу розвагам і свій вільний час проводять несерйозно.

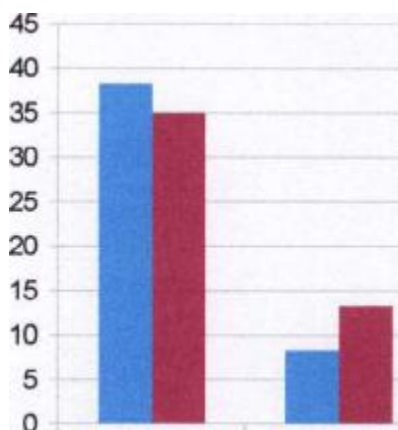
17

5 старшокласників (8,3 %) мають показник 1-2. Це також старшокласники з різносторонніми інтересами і метою в житті, але вони ще люблять працювати, хоча дещо замкнуті, проводять свій вільний час наодинці, займаються своїми улюбленими справами. їм можна порадити більше спілкуватися з людьми.

2 старшокласників (3,3 %) мають показник 2-2: це досліджувані з дещо заниженими запитами, вони часто беруться за справи, які не доводять до кінця, їх дозвілля проходить без якої б то не було користі для них.

у старшокласників зі шкіл-інтернатів також більшість, 21 особа (35 %), мають результати 1-1, 8 - (13,3 %) мають результати 1-2; 1 старшокласник (1,6%) 2-1.

Отже, більша частина старшокласників (44 досліджуваних - 78,3 % -від загального числа) має усвідомлені різносторонні інтереси і цілі, але віддають перевагу розвагам (див. рис. 2.2.).

I ПОВНІ СІМ'Ї

І інтернат

1-1

1-2

2-2

2-1

Рис. 2.2. Показники залежності рівня усвідомленості і відповідальності за досягнення життєвих цілей у старшокласників з повних сімей та зі шкіл-інтернатів

18

2.4. Результати дослідження типу універсальних цінностей

При використанні опитувальника Ш. Шварца (див. дод. 2) виявлені дані, які схожі з показниками, отриманими за методикою М. Рокича. Показники нормативних ідеалів і показники індивідуальних пріоритетів різняться, помітне зниження середніх показників ціннісних орієнтацій, оскільки не всі ціннісні орієнтації особистості можуть реалізуватися в поведінці унаслідок обмежених можливостей даної людини, групового тиску, дотримання певних традицій і дотримання певних зразків поведінки.

Відповідно до середнього балу за кожним типом ціннісних орієнтацій встановили їх рангове співвідношення (привласнили ранги від 1 до 10). Розглянемо представлені відмінності. Від 1-3 ранг кваліфікується як висока значущість для людини, 4-6-середня, 7-10- низька значущість відповідних ціннісних орієнтацій (див. табл. 2.6.)

Таблиця 2.6.

Порівняльні показники по ціннісних орієнтаціях старшокласників з повних і неповних сімей (Опитувальник Ш. Шварца)

Тип ціннісних орієнтацій	Середні показники рівнів нормативних ідеалів старшокласників зі шкіл-інтернатів	Ранги	Тип ціннісних орієнтацій	Середні показники рівнів нормативних ідеалів старшокласників з повних сімей	Ранги
Самостійність	4,67	1	Влада	2,56	1
Щедрість	4,52	2	Стимуляція	2,53	2
Конформність	4,44	3	Самостійність	2,35	3
Безпека	4,37	4	Досягнення	2,34	4
Гедонізм	4,26	5	Гедонізм	2,17	5
Стимуляція	3,94	6	Універсалізм	2,12	6
Досягнення	3,89	7	Безпека	2,04	7
Універсалізм	3,87	8	Комформність	1,92	8
Влада	3,46	9	Традиції	1,49	9
Традиції	3,24	10	Щедрість	1,20	10

19

в респондентів зі шкіл-інтернатів такі ціннісних орієнтацій «Щедрість», «Самостійність», «Конформність» мають високу значущість, «Безпека», «Гедонізм», «Стимуляція» мають середні показники, а «Досягнення», «Універсалізм», «Влада», «Традиції» мають низькі рангові значення.

Таким чином, старшокласники прагнуть до соціального благополуччя, близької взаємодії, до турботи про близьких, незалежності мислення, свободи вибору дій, творчості, вони прагнуть до соціального успіху, що відображає особливості їх саморегуляції.

У старшокласників з повних сімей високу значущість мають показники «Влада», «Стимуляція», «Самостійність», середні

показники мають «Досягнення», «Гедонізм», «Універсалізм», а «Конформність», «Традиції», «Щедрість» мають низькі рангові значення. Таким чином, у старшокласників визначальна мотиваційна мета полягає в новизні, різноманітності, глибоких переживаннях для підтримки оптимального рівня активності, відчувати себе активним, щасливим, досягнення соціального статусу, престижу, контролю над іншими (авторитет, збереження своєї особистості, престижу), в незалежності (мета) мислення, вибору дій, особистий успіх через демонстрацію своїй соціальній компетентності, прагнення до успіху, особистісного зростання, задоволення, чуттєве задоволення, радість від цієї насолоди життям.

Отже, результати дослідження за методикою Шварца збігаються з показниками за методикою М. Рокича. Це відображає орієнтацію старшокласників зі шкіл-інтернатів на соціальну успішність, а старшокласників з повних сімей на особистісну незалежність.

20

Висновок

За результатами експериментально-психологічного дослідження особливостей ціннісних орієнтацій старшокласників з повних сімей та зі шкіл-інтернатів можна зробити висновки:

1. Якщо для старшокласників зі шкіл-інтернатів найвищий ранг мають такі цінності як «краса природи і мистецтва», «продуктивне життя», «розваги», «щастя інших», «творчість» - це переконання в тому, що якась кінцева мета індивідуального існування варто того, аби до неї прагнути. Із засобів досягнення цілей: «високі запити», «старанність», «непримиренність до недоліків в собі та в інших», «раціоналізм», «широта поглядів», «ефективність в справах», досить високий ранг займають «пізнання» і «розвиток» - це переконання в тому, що певна кінцева мета індивідуального існування варта того, аби до неї прагнути, що може виражатися в роботі над собою, постійному фізичному і духовному вдосконаленні, у постійній зрозумітості чужої точки зору, поважати інші смаки, звичаї, звички, працьовитості, продуктивності в роботі, умінні розсудливо і логічно мислити, приймати обдумані, раціональні рішення, дисциплінованості, висока вимогливість до життя і високий рівень домагань, переконання в тому, що якийсь образ дій або властивість особистості є переважним в будь-якій ситуації.

2. У старшокласників з повних сімей до вищеперелічених значимих ціннісних орієнтацій додається цінність «життєва мудрість», а з цілей-засобів - «раціоналізм», що виражається в зрілості думок і здоровому глузді, що досягаються життєвим досвідом, умінні розсудливо і логічно мислити, приймати обдумані, раціональні рішення.

3. Якщо найменш вираженими у старшокласників зі шкіл-інтернатів є такі цінності як «здоров'я», «наявність хороших і вірних друзів», «чесність», «вихованість», «цікава робота», «кохання», «акуратність», «життєрадісність», «освіта», що свідчить про те, що місце виховання

21

старшокласників не надає значиму роль таким ціннісним якостям особистості як: фізичне і психічне здоров'я, правдивість, щирість, хороші манери, духовна і фізична близькість з улюбленою людиною, уміння тримати речі в порядку, відчуття гумору, широта знань, висока загальна культура. Таке неврахування ціннісної сфери призводить до формування девіантної поведінки. Помітно протиріччя: старшокласники хочуть добитися «продуктивного життя, але не розуміють, яке значення для цього має освіта.

4. У старшокласників в повісх сім'ях цінності «життєва мудрість», «свобода», «незалежність», «терпимість», займають високі ранги порівняно з показниками старшокласників зі шкіл-інтернатів, в останніх найбільш значимою є «цікава робота», тобто бути соціально успішними. А для старшокласників з повних сімей характерним є «гнучкіше» і терпиміше відношенні до оточуючих, хоча вони, як і багато інших старшокласників, бажають вирватися з-під опіки дорослих, і швидше стати дорослими, самостійними. Ці показники підтверджуються даними, отриманими з використанням І-критерію Стьюдента, для виявлення достовірності відмінностей в ціннісних орієнтаціях між групами старшокласників з повних сімей та зі шкіл-інтернатів. Виявлений позитивний кореляційний зв'язок цінностей «життєва мудрість», «свобода», «незалежність і «терпимість». Вони є значимішими для підлітків з повних сімей. Для старшокласників зі шкіл-інтернатів перераховані цінності падають по рангу, а ранг «цікава робота» збільшується.

5. При проведенні тестування учнів по тесту «Усвідомленість життєвих цілей» виявлено, що більша частина старшокласників з

повних сімей та зі шкіл-інтернатів (78,3%), мають усвідомлені різносторонні інтереси і цілі, але віддають перевагу розвагам.

При використанні опитувальника Ш. Шварца виявлені дані, які схожі з показниками, отриманими по Методиці М. Рокича. Так в респондентів зі

22

шкіл-інтернатів тип ціннісних орієнтацій «Щедрість», «Самостійність», «Конформність» мають високу значущість це відображає орієнтацію старшокласників на соціальну успішність. У старшокласників з повних сімей високу значущість мають показники цінностей: «Влада», «Стимуляція», «Самостійність», що визначає орієнтацію старшокласників з повних сімей на особисту незалежність.

Отже, структура цінностей сучасного старшокласника динамічна, неоднозначна, характеризується спрямованістю на «життєву мудрість», «свободу», «незалежність», «терпимість», «цікаву роботу», «кохання» і «упевненість в собі», у них відбита специфіка віку: «відчуття дорослості», орієнтація на власний досвід, потребу в самоствердженні.

Ми виявили відмінності в структурі типу ціннісних орієнтацій старшокласників з повних сімей ті зі шкіл-інтернатів.

Гіпотеза нашого дослідження, що існують відмінності в системі ціннісних особливостей старшокласників в повних сім'ях та зі шкіл-інтернатів повністю підтвердилася: старшокласники зі шкіл-інтернатів більшою мірою орієнтовані на цінності соціальної успішності і тип універсальних цінностей - самостійність, а старшокласники з повних сімей на цінності автономності і ціннісний тип влада. У переважної більшості (78,3%) старшокласників з повних сімей та зі шкіл-інтернатів досить високий рівень усвідомленості і відповідальності за досягнення життєвих цілей.

22

Список використаної літератури

1. Антонова Н. О. Ціннісні орієнтації у системі особистісних якостей старшокласників вищого педагогічного навчального закладу 2003 года.//Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / Н.О. Антонова; Ін-т психології ім. Г.С.Костюка АПН України. — К., 2003. — 16 с.

2. Архангельська Д.С. Ціннісні орієнтації сучасного студентства// Виховна парадигма в системі національної вищої школи: головні складові та джерела: Дніпропетровськ, 2003. - С.99-102

3. Вардомацкий А.П. Сдвиг в ценностном измерении?// Социологические исследования. - 1993. - № 4. - С. 46-55.

4. Взаємозв'язок правої та лівої півкуль мозку із самовизначенням професійної спрямованості і життєвої позиції підлітків та юнаків // Науково-методичний збірник. - Слов'янськ, 2000, Вин. VII. - С. 195-206.

5. Вієвська М.Г., Савчеїлсо Л.О. Студент ХХІ століття: ціннісні орієнтації. - Педагогіка вищої та середньої школи: Збірник наукових праць. Випуск 7. Кривий Ріг, 2004

6. Гаврилюк В.В., Трикоз Н.А. Динамика ценностных ориентации в период социальной трансформации // Социол. исслед. - 2002. - № 1. -С. 96-105.

7. Динаміка ціннісних орієнтацій старшокласників-психологів// Навчальна книга. - Дніпропетровськ, 2000. - С. 190-196.

8. Занковский А. Н. Организационная психологм: Учебное пособие для вузов по специальности «Организационная психология». - 2-е изд. -М.: Флинта: МПСИ, 2002. - С. 572-573; 595.

9. Значення соціальних установ в юнацькому віці // Науковий журнал. Вісник ДонДУЕТ. Серія гуманітарні науки. - Донецьк, 1999. - № 2. -С. 99-104.

10. Кавалеров А. А. Цінність у соціокультурній трансформації: Монографія. - Одеса: Астропринт, 2001. - С. 165-177.

23

П.Кадыкова Т. А. Особенности динамики ценностных ориентации студентов-психологов: Дис... канд. псих, наук: 19.00.01. - Одесса, 2002.-207 с.

12.Косарева Л. М. Ценностные ориентации и развитие научного знания //

Вопр. философии. - 1987. -№ 8. 13.Курс лекцій 3 загальної психології: Навчальний посібник. - Донецьк,

ДВУ, 2001.-169 с. 14.Леонтьев Д. А. Ценностные представления в индивидуальном и

групповом сознании: виды, детерминанты и изменения во времени //

Психологическое обозрение. - 1998. - № 1. 15. Лин, Ляп. Ценностные ориентации молодежи КНР в условиях построения социалистической рыночной экономики // Журнал социологии и социальной антропологии. - 2003. - Т. 6. - № 3. - С. 184-192.

16. Максимчук Н. П. Психологічні особливості становлення ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя у процесі професійної підготовки. Автореф. дис. канд. психол. наук. - К., 2000. 17. Малинаускас Р. К.. Динамика ценностных ориентации литовских студентов // Социологические исследования. - 2006. - № 11. - С. 146-150.

18. МИГОВИЧ І. Ціннісні орієнтації населення Закарпаття за умов суспільної трансформації // Політолог, читання. - 1994. - № 3.

19. Муздыбаев К. Жизненные стратегии современной молодежи: межпоколенческий анализ // Журнал социологии и социальной антропологии. - 2004. - Т. 7. - № 1. - С. 175-189.

20. Научитель О. Д. Ціннісні орієнтації старшокласників: психологічні фактори формування, розвитку, трансформації. Автореф. дис. канд. психол. наук. - К., 1999. 21. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие / Ред.-сост. Райгородский Д. Я. - Самара: Издательский Дом «БАХРАХ 24-М», 2003. - с. 637-641.

22. Психологический словарь / Под ред. В. П. Зинченко, Б. Г. Мещерякова. - М.: Педагогика-Пресс, 1997. - 440 с.

23. Романюк Людмила Василівна. Психологічні чинники розвитку ціннісних орієнтацій студентської молоді: дис... канд. психол. наук:

19.00.01 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. - К., 2004.

24.Ціннісні орієнтації та їх значення у структурі спрямованості особистості // Науково-методичний збірник. - Слов'янськ, 2001. - Вип. 15.-С. 198-206.

25.Цінності, що входять у структуру ціннісних орієнтацій педагогічно запущених учнів ПТУ // Професійна освіта. Теорія і практика. Науково-методичний журнал. - Харків, 1999. - № 2. - С. 66-71.

26.Шапар В.Б. Психологічний тлумачний словник. - Х.: Прапор, 2004. -640 с.

25

Додаток 1

Тест «Осознанность жизненных целей»

Автор Е. Карапешта

Методика «Осознанность жизненных целей» состоит из двух шкал.

Шкала А: «отношение к жизни». Шкала направлена на выявление уровня осознанности личности при формировании жизненных целей и ее ответственности за их достижение. Шкала состоит из 6 вопросов: 1,3,5,7,9,11.

Шкала Б: «структурированность свободного времени». Шкала показывает, как глубина и осознанность жизненных целей человека проявляются через структуру использования свободного времени. Шкала состоит из 6 вопросов: 2,4,6,8,10,12. Тест в целом способствует осознанию личностью уровня сформированности своих жизненных целей, возможного противоречия между глубиной жизненных целей и способами использования свободного времени и помогает выбрать направление дальнейшего самосовершенствования личности.

Существенно, что при гармоничном развитии личности балльные оценки по обеим шкалам связаны обратной зависимостью: при высоких оценках по шкале Б — низкие показатели шкалы А, и наоборот.

Значимые нарушения обратной зависимости могут свидетельствовать о дисгармоничном развитии личности, кризисном периоде жизни, внутреннем конфликте.. в этом случае

требуется дополнительное исследование личности для локализации источника противоречия и направленной работы по гармонизации.

Таблица 1.

Общие данные выбора по тесту «Осознанность жизненных целей».

ПОЛНЫЕ СЕМЬИ			Школа-интернат	
№ п/п	А	Б	А	Б
1	1	1	1	1
2	1	2	1	1
3	1	1	1	2
4	1	2	1	1
5	1	1	1	2
6	1	1	1	2
7	1	1	1	1
8		2	1	1
9	1	1	1	2
10	1	1	1	1
11	1	1	1	1
12	1	1	1	1
13	1	1	1	1
14	1	2	1	2
15		2	1	1
16	1	1	1	1
17	1	1	1	1
18	1	1	1	2
19	1	1	1	2
20	1	1	1	1
21	1	2	1	1
26				
22	1	1	2	1
23	1	1	1	1
24	1	1	1	1
25	1	1	1	1
26	1	1	1	1
27	1	1	1	1
28	1	1	1	1
29	1	1	1	2
30	1	2	1	1

Вопросник

ИНСТРУКЦИЯ: Внимательно прочитайте вопрос и решите, какой из ответов — «ДА», «ИНОГДА», «НЕТ/НИКОГДА» — вам подходит. Запишите его в регистрационный бланк.

1. Посвящаете ли вы свое свободное время тому, чтобы укрепить отношения с людьми)?

2. Читаете ли вы «легкую» литературу (фантастику, комиксы, приключения)?

3. Читаете ли серьезную литературу?

4. Занимаетесь ли дома работой, которая связана с вашей профессией?

5. Занимаетесь ли домашними делами, повседневными бытовыми заботами?

6. Имеете ли вы хобби, которое поглощает ваше свободное время?

7. Занимаетесь ли спортом ради собственного удовольствия (так сказать, в индивидуальном порядке)?

8. Используете ли свое свободное время для работы, которая является для вас источником дополнительной прибыли?

9. Бываете ли в кино, театрах, на концертах, в музеях?

10. Бываете ли в ресторанах, кафе, на вечеринках и танцах?

11. Занимаетесь ли общественной работой?

12. Любите ли бить баклуши, посидеть у телевизора.

Обработка результатов

За каждый ответ начисляется определенное число баллов: за ответ «да» — 0 баллов, за ответ «иногда» — 1 балл, за ответ «нет/никогда» — 2 балла. Подсчитывается сумма баллов по каждой шкале отдельно.

Интерпретации результатов для испытуемых

Шкала А

0 — 5 баллов

У вас разносторонние интересы; четкое представление о том, что значит жить интересно; у вас есть определенная цель в жизни, к которой вы идете довольно решительно.

6 — 9 баллов

Ваши запросы несколько занижены; вы часто беретесь за вещи, которые не доводите до конца; что ваш досуг проходит без какой бы то ни было пользы для вас.

27

10—12 баллов

Для вас, к сожалению, характерно поверхностное отношение к жизни; возможности своего свободного времени вы используете плохо, часто скучаете, советы других воспринимаете с раздражением. Следует подумать об изменении привычек.

О — 5 баллов

Вы явно отдаете предпочтение развлечениям свое свободное время проводите несерьезно. 6 — 9 баллов

Вы любите работать, но человек вы довольно замкнутый, свободное время проводите в одиночестве, занимаетесь своими любимыми делами. Советуем больше общаться с людьми.

10— 12 баллов

Все ваше внимание сконцентрировано на определенной жизненной программе. Но вы тратите себя не только на нее, а и на другие дела. Регистрационный бланк.

Ф.И.О.

пол ВОЗРА

СТ

1	2
3	4
5	6
7	8
9	10
11	12

28

Додаток 2

Опросник Ш. Шварца - определение «универсальных ценностей» и мотивационно-потребностной сферы.

1 часть.

Как руководящий принцип моей жизни, эта ценность: Противоположна не важна важна очень важна наиважнейшая моим ценностям -1 01234567

Перед тем как начать, прочтите ценности 1 группы (от 1 -30), выберите наиболее важную для Вас и оцените ее важность цифрой. Затем, выберите ценность, наиболее противоречащую вашим жизненным принципам и отметьте ее цифрой 1. Если здесь нет такой ценности, выберите ту, что является наименее важной для Вас и отметьте ее цифрами 0 или 1, соответственно степени ее важности. Затем отметьте цифрами оставшиеся на листе ценности.

Ценности (группа 1)

- 1_равенство (равные возможности для всех)
- 2_внутренняя гармония (быть в мире с самим собой)
- 3_^власть (контроль над другими), доминирование, господство)
- 4_удовольствие (удовлетворение желаний)
- 5_свобода (свобода мыслей и поступков)
- 6 духовная жизнь (акцент на духовных, а не материальных вещах)
- 7_^чувство принадлежности (я не безразличен другим людям)
- 8_социальный порядок (стабильность в обществе)
- 9 интересная жизнь (захватывающие приключения)
- 10_смысл жизни (наличие жизненных целей)
- 11_^вежливость (хорошие манеры)
- 12_благополучие (деньги, материальное благополучие)
- 13_^национальная безопасность (защищенность моей страны от врагов)
- 14_самоуважение (уверенность в ценности своей личности, достоинство)
- 15_^взаимослуживость (стремление не остаться в долгу)
- 16_^творчество (изобретательность, уникальность, неповторимость)
- 17_^мир на земле (отсутствие войн и конфликтов)
- 18_уважение традиций (сохранение обычаев, обрядов)
- 19_^зрелая любовь (глубокая и эмоциональная близость)
- 20_самодисциплина (сдержанность, сопротивляемость соблазнам)
- 21_уединение (право на частную жизнь)
- 22_^защита семьи(безопасность тех, кого мы любим)
- 23_социальное признание (одобрение и уважение со стороны других)
- 24_единство с природой («растворение» в природе, соединение с ней)
- 25_разнообразие жизни (новизна, изменения, вызовы судьбы)
- 29
- 26_^мудрость(зрелое, выстраданное понимание и отношение к жизни)
- 27_авторитетность(право вести за собой, руководить, отдавать распоряжения)

- 28_^настоящая дружба (близость, дружеская поддержка)
29 мир прекрасного (красота природы и искусства)
30_социальная справедливость (устранение несправедливости, забота о слабых)

ЦЕННОСТИ (группа 2)

Теперь, пожалуйста, насколько каждая из нижеследующих ценностей важна для Вас как руководящий принцип ВАТ ПЕЙ ЖИЗНИ. Эти ценности выражены как способы поведения, которые могут быть более или менее важными для Вас. Как и в первом случае, попытайтесь максимально разнообразить Ваше отношение к ним, используя весь набор цифр. Вначале прочитайте все ценности группы 2, выберите наиболее важную для Вас и отметьте цифрой ранг ее важности. Затем выберите ту ценность, которая противоречит Вашим жизненным принципам (-1) или наименее важна для Вас (0 или 1). Затем отметьте важность всех остальных ценностей этой группы.

Как руководящий принцип в моей жизни, эта ценность: Противоположна не важна важна очень важна наиважнейшая моим ценностям -1 01234567

- 31_независимость (уверенность в своих силах, самодостаточность)
32_умеренность (избегание крайностей в чувствах и поступках)
33_верность (преданность друзьям, своим близким)
34_^честолюбие (усердие в работе, целеустремленность)
35_^широта взглядов (терпимость к отличающимся идеям, мнениям, убеждениям)
36_скромность (умеренность, стремление держаться в тени)
37_отвага (поиск приключение, стремление к риску)
38_^защита окружающей среды (сохранение природы)
39_^влияние(воздействие на события, других людей)
40_уважение родителей, старших (почтение)
41_выбор собственных целей (самостоятельность в выборе)
42_^здоровье (отсутствие физических и душевных недугов)
43_умелость (компетентность, эффективность, продуктивность)
44_^довольство своим местом в жизни (смирение с жизненными обстоятельствами)
45_^честность (подлинность, искренность)

46_сохранение своего публичного образа (защита своего «лица»)

47_обязательность (осознание своего долга, обязательств)

48 интеллект (логика, мышление)

49_^полезность (приносить пользу другим людям)

50_^наслаждение жизнью (получать удовольствие от еды, любви,

отдыха и т.д.)

31

I

51_благочестие (хранение веры, следование религиозным

убеждениям)

52_ответственность (надежность, верность в деле и слове)

любопытность (интерес ко всему, исследовательская жилка) умение прощать (готовность простить ошибки других)

53 54 55 56 57

достижение успеха (стремление к достижению целей) чистоплотность (аккуратность, стремление к чистоте) потакание себе (делать то, что приятно)

Профиль личности (2 часть).

Инструкция: Ниже приведены описания некоторых людей. Пожалуйста, прочитайте каждое описание и подумайте, насколько каждый человек похож или не похож на Вас. Поставьте крестик в одной из клеточек справа, которая показывает, насколько описываемый человек похож на Вас.

	Оч	По	В	Не	Не	С
ень	хож	на	неко-	много	похо	овсе
похож	меня	торой	похож	ж	на	м
на		степен	на	меня		не
меня		и	меня			похо
		похож				ж
		на				на
		меня				меня

1. придумывать что-то новое и быть изобретательным важно для него. Он любит поступать, по-своему, на

свой лад.

2. Для него важно быть богатым. Он хочет, чтобы у него было много денег и дорогих вещей.

3. Он считает, что важно, чтобы с каждым человеком в мире обращались одинаково. Он верит, что у всех должны быть равные возможности в жизни.

4. Для него очень важно показать свои способности. Он хочет, чтобы люди восхищались тем, что он делает.

5. Для него важно жить в безопасном окружении. Он избегает всего, что может угрожать его безопасности.

6. Он считает, что можно делать много разных дел в жизни. Он всегда стремится к новизне.

7. Он верит, что люди должны делать то, что им говорят. Он считает, что люди должны придерживаться правил всегда, даже когда никто не верит.

8. Для него важно выслушать мнение людей, которые отличаются от

него. Даже если он не согласен с ними, он все равно хочет их понять.

9. Он считает, что важно не просить больше-го, чем имеешь. Он верит, что люди должны довольствоваться тем, что у них есть.

10. Он всегда ищет повод для развлечения. Для него важно делать то, что доставляет ему удовольствие.

33

и людям старшего возраста. Для него важно быть послушным.

29. Он хочет, чтобы со всеми поступали справедливо, даже с людьми, которых он не знает. Для него важно защищать слабых.

30. Он любит сюрпри-зы. Для него важно, чтобы его жизнь была полна ярких впечатлений.

31. Он очень старается не заболеть. Сохране-ние здоровья очень важно для него.

32. Продвижение вперед в жизни важно для него. Он стремится делать все лучше, чем другие.

33. Для него важно прощать людей, кото-рые

обидели его. Он старается видеть хорошее в них и не держать обиду.

34. Для него важно быть независимым. Ему нравится полагаться на себя.

35. Иметь стабильное правительство важно для него. Он беспокоится о сохранении общественного порядка.

36. Для него очень важно все время быть вежливыми с другими людьми. Он старается никогда не раздражать и не беспокоить других.

37. Он по настоящему хочет наслаждаться жизнью. Хорошо проводить время очень важно для него.

38. Для него важно быть скромным. Он старается не привлекать к себе внимание.

39. Он всегда хочет быть тем, кто принимает решения. Ему нравится быть лидером.

40. Для него важно приспособливаться к природе, быть частью нее. Он верит, что люди не должны изменять природу.

Ключи для обработки результатов

Тип ценностных ориентации	Уровень нормативных идеалов	Уровень индивидуаль-ных приоритетов (Профиль Личности)
Конформность	11,20, 40, 47	7, 16, 28, 36
Традиции	18, 32, 36, 44, 51	9, 20, 25, 38
Щедрость	33 45 49 52 54	12 18 27 33
Универсализм	1 17 24 26 29 30 35	3 8 19 23 29 40
	38	
Самостоятельность	5 16 31 41 53	1 11 22 34
Стимуляция	9 25 37	6 15 30
Гедонизм	4 50 57	10 26 37
Достижение	34 39 43 55	4 13 24 32
Власть	3 12 27 46	2 17 39
Безопасность	8 13 15 22 56	5 14 21 31 35
	35	

При первичной обработке данных по каждой части Опросника (часть 1, часть 2) находится средний балл выбранных ответов в соответствии с ключом. Обработка проводится отдельно для каждой из 10 типов ценностных ориентации. Величина этого среднего балла по отношению к другим показывает степень важности этого типа-* ценностных ориентации для человека. Данные первой и второй части обычно различаются, так как не все ценностные ориентации личности могут реализоваться в поведении из-за ограниченных возможностей данного человека, из-за группового давления, из-за соблюдения определенных традиций, из-за следования определенным образцам поведения. В соответствии со средним баллом по каждому типу ценностных ориентации устанавливаются их ранговое соотношение (присваивается ранг от 1 до 10, соответственно первый ранг присваивается наиболее высокому среднему баллу, а 10-самый низкий средний балл). От 1-3 ранг квалифицируется как высокая значимость для человека, 4-6-средняя, 7-10- низкая значимость соответствующих ценностных ориентации.

Шкала ценностных ориентации разработана Ш. Шварцем на основе методики М. Рокича. Шварц исследовал ценности разных культур во всем мире и сделал вывод, что существуют базовые ценности во всех культурах, причем они общие, то есть

Универсальные ценности, как цели- всеобщие требования человека как жить. Он объединил в 10 типов в соответствии с их целью:

1. Конформность. Определяющая мотивационная цель этого типа, это ограничения действий, склонностей, побуждений к действиям, которые могут причинить вред другим и которые не соответствуют социальным ожиданиям (быть послушным, вежливым, самодисциплинированным и т.д.).

2. Традиции- способ поведения, который может быть символом групповой солидарности и выражается едиными ценностями. Ценности служат гарантией выживания. Традиции часто принимают в форме религиозных обрядов, норм поведения (сдержанность эмоций, спокойствие). Мотивационная цель- уважение традиций, обычаев, принятие и следование этим традициям (уважение, смирение, умеренность).

3. Щедрость - характеризуется благосклонностью, стремлением к благополучию, близкому взаимодействию, к заботе о близких. Цель- сохранение благополучия этих людей.

4. Универсализм. Мотивационная цель - понимание, терпимость, защита благополучия всех людей и природы, и связано с выживанием групп. Для людей психологически зрелых Щедрость и Универсализм на высоком месте.

5. Самостоятельность - заключается в независимости (- цель) мышления, выбора действий, творчества, исследовательской деятельности. Это отражает саморегуляцию.

6. Стимуляция. Мотивационная цель заключается в новизне, разнообразии, глубоких переживаниях для поддержания оптимального уровня активности, чувствовать себя активным, счастливым, держит нас в форме, активизирует нас.

7. Гедонизм. Мотивационная цель- удовольствие, чувственное удовольствие, радость от этого наслаждения жизнью.

8. Достижение. Цель - личный успех через демонстрацию своей социальной компетентности, стремление к успеху, личностному росту.

9. Власть - достижение социального статуса, престижа, контроля над другими (авторитет, сохранение своего лица, престижа).

10. Безопасность. Цель- стремление к безопасности, гармонии, стабильности взаимоотношений, стабильности самого человека, социального порядка, безопасности семьи.